

'De Kleine Prins'

In 1999 haalde het boek 'Le Petit Prince' van de Franse schrijver Antoine de Saint-Exupéry dat in 1943 uitgekomen was, de vierde plaats in de verkiezing van het beste boek van de eeuw in 'Le Monde', de kwaliteitskrant van Frankrijk. Het boek is in meer dan 160 talen vertaald. De eerste Nederlandse vertaling kwam in 1951 uit. Nu is deze wereldwijde klassieker op initiatief van Arlette Codfried door haar voor uitgeverij Ralicon van Rappa vertaald in Sranan tongo. Dat is een geweldig goed initiatief. Het Sranan slaat zijn vleugels uit naar de grote wereld en het prachtige boek is nu in Suriname bereikbaar voor een veel groter publiek, lezers in de stad en in de districten en vooral ook voor voorlezers en vertellers, want het verhaal is een echte 'tori', spannend en wonderlijk, over sterren en planeten (zoals ook in veel ingi-verhalen hier), en beeldend van taal. Heel bijzonder aan het boek zijn de illustraties van de schrijver zelf. Alle vertalingen, ook die in het Sranan, zien er dan ook hetzelfde uit als de oorspronkelijke uitgave. Die oogt als een kinderboek. Dat is het niet: het is eigenlijk voor kinderen, jongeren, volwassenen en ouderen. Iedereen kan het zijne eruit halen. Er zit voor volwassenen zeer herkenbare thematiek in, met vooral ook spot, over de mens en de maatschappij. De hoofdthematiek - eenzaamheid en vriendschap - liegt er niet om en zal kinderen en jongeren die zich eenzaam voelen zeker aanspreken. De hoofdpersoon in het verhaal is een jonge prins die alleen op een kleine planeet woont en daar de prins van is, een planeet met een roos en drie kleine vulkanen waarvan er twee nog werken. De ik-verteller is een piloot die een noodlanding heeft gemaakt in de Sahara, de grote woestijn in Noord-Afrika, omdat er iets hapert aan zijn vliegtuigmotor en hij dat moet herstellen. Daar ontmoet hij de kleine prins die zijn planeet heeft verlaten om andere planeten te bezoeken. De zevende is de

'n zeer geleerde aardrijkskundige

Aarde, en wel de woestijn. Hij denkt dat hij op een door mensen onbewoonde planeet terechtgekomen is tot hij de piloot ontmoet. Ze raken bevriend en de kleine prins vertelt hem over zijn planeet en de andere zes die hij bezocht heeft.

Antoine de Saint-Exupéry (1900) was schrijver en piloot. Hij is eigenlijk de ik-verteller in dit boek. Tijdens de Tweede Wereldoorlog was hij piloot in dienst van de geallieerden, tegen de Duitsers dus. In 1944 werd zijn vliegtuig tijdens een verkenningsvlucht boven bezet gebied neergeschoten. Zijn lichaam is nooit gevonden.

Op zijn planeetje is de kleine prins veel aan het werk. Hij maakt de grond schoon en ontdekt die vooral van zaden van apenbroodbomen die snel groeien, heel groot worden en de planeet zouden kunnen doen 'bossen'... Ook groeit er een roos, een roos met doornen. Hij praat met de roos, die zich lichtgeeraakt en ijdel voordoeft. Later begrijpt hij wel dat hij haar op haar daden, haar geur en kleur, moet beoordelen en niet op haar woorden. Als de kleine prins op het punt staat zijn reis naar andere planeten te ondernemen,

verzoenen ze zich en de roos met haar doornen wil dat hij snel vertrekt. Hij mag haar niet zien huilen... zo'n trotse bloem...

Zes planeten bezoekt de kleine prins, voordat hij op planeet Aarde komt. Op iedere planeet ontmoet hij een volwassene, de enige bewoner, en hij ontdekt hoe belachelijk volwassenen kunnen zijn.

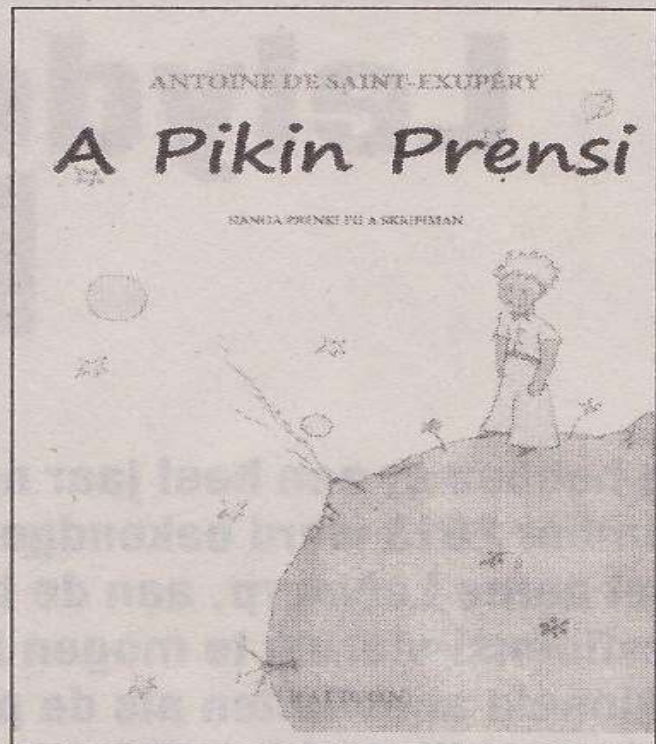
Zes totaal verschillende mannen. Vrouwen komen niet voor. De eerste is een koning die gelooft dat hij over alles in het heelal heerst, ook over de sterren. Hij beveelt ze om dingen te doen, maar die dingen doen ze toch al. De koning vraagt de kleine prins zijn minister van justitie te worden... maar er is toch niemand om recht over te spreken! Hij vertrekt en de koning roept hem nog na dat hij hem benoemt tot zijn ambassadeur. Wat zijn grote mensen toch raar, denkt de kleine prins.

De tweede man is een ijdeltuit. Hij wil dat iedereen hem bewondert, maar hij woont helemaal alleen op zijn planeet. De derde is een dronkenlap die drinkt om te vergeten dat hij zich schaamt omdat hij drinkt. Als de kleine prins vertrekt, zegt hij in zichzelf: 'De

grote mensen zijn werkelijk heel raar.' En dan de zakenman. Hij bezit vijfhonderdeneen miljoen en nog meer sterren en voelt zich rijk. Hij wil nog meer sterren kopen en hij rekent en rekent en schrijft de aantallen op een papiertje. De kleine prins geeft hem zijn eigen mening: hijzelf veegt zijn vulkanen schoon en geeft zijn bloem water. Hij is van nut voor zijn bezit... maar deze zakenman? En dan de lantaarnopsteker op een piepklein planeetje, die 's morgens de lantaarn uit en 's avonds aan moet doen, maar de planeet ging steeds harder draaien en nu is het een kwestie van een minuut licht en een minuut duisternis... hij blijft aan de gang. Veertienhonderdveertig zonsondergangen per etmaal. De kleine prins vindt deze man niet belachelijk en zou wel bij hem willen blijven, maar het planeetje is veel te klein. Tienmaal zo groot is nummer zes, bewoond door een echte geleerde, een aardrijkskundige, die een dik boek wil schrijven over zijn planeet. Maar hij moet een ontdekkingsreiziger hebben om hem alle gegevens over de planeet te verschaffen. Hij vindt zichzelf te belangrijk en te geleerd voor dat werk. De kleine prins vertelt wel over zijn eigen planeetje en de geleerde raadt hem aan naar de planeet Aarde te gaan. Die staat goed bekend.

Zo komt de kleine prins op de aarde en hij ontmoet een vos die hij temt en in de verlaten woestijn de verteller die voor hem tekent en met wie hij praat, vriendschap... geen eenzaamheid, maar ten slotte gaan ze toch weer uiteen. De kleine prins met de tekening van een doos die de piloot voor hem gemaakt heeft. In die doos zou een schaapje zitten dat z'n leven zou kunnen leiden op zijn planeetje. En de kleine prins zou zijn bloem moeten beschermen, zodat het schaapje die niet vernietigt...

Het nawoord voor de lezers is van de ik-verteller, jaren na zijn belevenis in de woestijn. Hij vraagt zich af of het schaapje de bloem niet opgegeten heeft. En ten slotte schrijft hij: 'Dit is een groot mysterie. Zowel voor jullie, die ook veel van de kleine prins houden, als voor mij, is er in het universum niets meer hetzelfde als er ergens, waar

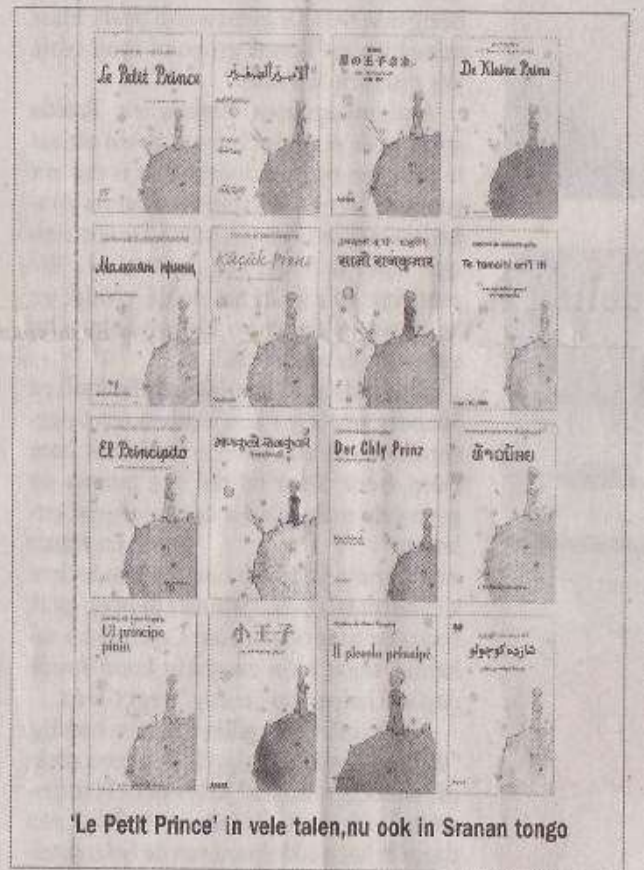
weten we niet, een schaap dat we niet kennen, te ja of te nee een roos heeft opgegeten... Kijk naar de hemel. Vraag jezelf af: Heeft het schaap de bloem opgegeten, ja dan nee? En dan zie je hoe alles verandert... En geen enkel groot mens zal ooit begrijpen dat dit van groot belang is.'

De piloot, oftewel de schrijver, heeft geleerd van zijn kleine prins, van zijn eenvoudige en natuurlijke wijsheid, in dienst van zijn vulkaantjes, zijn bloem en later zijn schaap. Dat is toch wat anders dan die volwassen mannen, voor wie alleen hun ego geldt dat totaal eenzaam en vervreemd is van een menselijke wereld. Dit zijn gedachten van een volwassen lezer. En wat zal een kind denken? 'Ik hoop echt dat dat schaapje die bloem niet gaat opeten, die mooie roos, al heeft ie doorren.' [- Els Moor]

Antoine de Saint-Exupéry: 'De Kleine Prins' met tekeningen van de schrijver. Vertaling: Ernst van Altena. Rotterdam: uitgevermaatschappij Ad Donker bv, 2000. ISBN 90 6100 482 9

'A Pikin Prensi'

Onlangs is het boek 'De Kleine Prins' (oorspronkelijke titel 'Le Petit Prince') door Arlette Codfried in het Sranan vertaald, in de officiële spelling van 1986. Vertalen is een ambacht, een kunst. Meestal kan een letterlijke vertaling de essentie van de brontekst niet volledig weergeven. Klopt de context, begrijpt de lezer wat je bedoelt? In 'A Pikin Prensi' klopt die context over het algemeen. De vertaler heeft geprobeerd zijn werk zo origineel en creatief mogelijk te houden. Maar of de lezer het boekje makkelijk kan begrijpen en het prettig kan doorlezen is de vraag: een begrippenlijst van moeilijke Sranan woorden ontbreekt. Dit zou handig zijn voor hen die de taal niet helemaal machtig zijn. De vraag is ook of er een speciale keuze gemaakt is voor woorden met dezelfde betekenis: ferteri en fruteri (p. 16). Op basis waarvan is deze keuze gemaakt? Ferteri is toch logischer of simpeler? Vertalen is een vak apart. De computergestuurde vertaalmachines die je op internet vindt, vertalen meestal letterlijk, bijna woord voor woord, waardoor ze onmogelijke zinnen op je scherm toveren. Maar ook mensen die zich vertaler of tolk noemen, ondervinden problemen. Woorden die je in de ene taal aantreft, bestaan niet in de andere; of ze bestaan wel maar hebben net een iets andere betekenis. In dit boekje is duidelijk dat de vertaler voor een aantal woorden zeker is geslaagd: starilukuman, Torkukondre (p. 16), planeiti, biginbigi, birbiri/ takru wiwiri (p. 20), misteria (p. 89). Letterlijk vertalen is ook vaak onmogelijk, omdat onderscheiden talen een verschillende zinsopbouw kennen. Meestal brengt de vertaler op verschillende niveaus (zowel op woord- als zinsniveau) veranderingen aan. Een vraag die steeds terugkeert is de volgende: Waarom heeft de vertaler iets veranderd aan de originele tekst? Het besef dat verschillende vertalers er hun eigen manier op na houden, blijft belangrijk bij de interpretatie van de vertaalde tekst. Dat geldt ook voor 'A Pikin Prensi'. Vertaalslagen worden om allerlei redenen gemaakt. Aan de vertaler dus de taak om steeds de juiste afweging te maken: Is de vertaalde zin grammaticaal juist en komt deze inhoudelijk overeen met de oorspronkelijke zin? En is de zin op deze manier begrijpelijk voor de lezer? Vragen die nog eens duidelijk maken hoe moeilijk het is om een vertaalcomputer de juiste vertaling te laten maken. Daarom is de vertaling van 'De Kleine Prins' toe te juichen. Deze initiatieven zijn moedig. Sranantalgien beschikken nu over een stukje wereldliteratuur in hun eigen moedertaal. Dit boekje kunnen ze voorlezen aan kinderen en jongeren.

'Le Petit Prince' in vele talen, nu ook in Sranan tongo

Geïnteresseerden in het Sranan tongo hebben nu hun eigen Srananversie van 'Le Petit Prince'. [- Jerry Dewnarain]

Antoine de Saint-Exupéry: 'A Pikin Prensi' nanga prenki fu a skrifiman. Abra na Sranan tongo: Arlette Codfried, 92 pp.. Paramaribo: Ralicon, 2014. ISBN 978-99914-57-08-6

VI KAPITRI SIKSI

Ai baya, pikin prensi! Pikinsopikinso mi e bigin frustan yu sari pikin libi. Wan langa pisiten yu libi ben de soso prisiri fu luku fa a son ben e dongo. Mi kon sabi a pikin sani dati, a mamanten fu a di fu fo dei, di yu taigi mi:

'Mi lobi fu si te a son e saka. Kon meki un go luku fa a son e saka...'

'Ma un musu wakti...'

'Wakti fu san?'

'Wakti te a ten doro fu a son saka...'

Yu skreki na a bigin, dan yu lafu ini yu srefi dan baka dati yu taigi mi: 'Mi e frigiti taki mi no de na mi oso.' Na so a de. Te a de bakadina na Amerikankondre, leki fa alasma sabi, a son e saka na Fransikondre. Efu libisma ben man koiri ini wan miniti na Fransikondre, den ben o man si fa a son e saka drape. Ma ke pōti, bika Fransikondre fara tumsi, yu no man du dati. Ma tapu yu bun pikin planeiti, alasan di yu ben abi fu du na skoifi yu sturu pikinso. Dan yu ben kan si a sondongo o meni leisi yu wani... 'Wan dei mi si a sondongo fotentinafo tron', yu fruteri mi. Dan pikinso moro lati yu taigi mi moro fara: 'Yu sabi, te yu de nanga furu sari, yu kan kon lobi sondongo.'

'A dei di yu si sonsaka den fotenti nanga fo leisi, yu ben de nanga bun furu sari?' mi aksi. Ma a pikin prensi no piki mi. (pp. 22 en 24)

Reacties op 'De Kleine Prins'

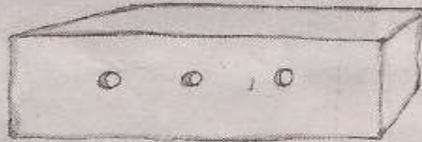
[De redactie van 'dWTL' vroeg schrijvers, medewerkers en andere lezers om hun reactie te geven op 'De Kleine Prins'. Hieronder volgen de bijdragen die we ontvingen:]

Kort maar krachtig is die van **Marijke van Geest**:

Wat geweldig dat 'De Kleine Prins' in het Sranan tongo is vertaald! Het verhaal van 'De Kleine Prins', die op zijn kleine planeetje woont, houdt de lezer een spiegel voor. In deze spiegel worden de eigenaardigheden van volwassenen getoond, zodat je gaat denken: 'Zo wil ik nooit worden!' Goed werk, Ariette en Rappa.

Cobi Pengel: Een ontroerend verhaal over vriendschap en eenzaamheid

Ik ben in het gelukkige bezit van een luxueus uitgevoerde, door Richard Howard vertaalde Engelse versie van Antoine de Saint-Exupéry's 'Le Petit Prince'. Een dubbel genot dus om dit boek steeds opnieuw ter

hand te nemen om mijn meest geliefde passages te herlezen. Om te beginnen met een korte zin die mij bij de eerste lezing (in een andere Engelse vertaling) reeds aangreep: 'It is such a lonely place, the land of tears.' In de luxe uitgave is dit vertaald als 'It's so mysterious, the land of tears.' Aangezien ik de oorspronkelijke Franse uitgave niet ken, weet ik niet hoe de schrijver dit zelf verwoordde. Mijn voorkeur gaat uit naar 'a lonely place', omdat dit zo ontroerend mooi het motief 'eenzaamheid' uitstraalt. De in de woestijn gestrande piloot is eenzaam, evenals het prinsje dat van zijn kleine planeetje naar de grote planeet aarde is afgedaald. Grappig is de ontmoeting van het prinsje met de vos die hem leert dat vriendschap niet te koop is, maar dat er bijvoorbeeld vriendschap zou kunnen ontstaan tussen hemzelf en het prinsje als het prinsje hem zou willen temmen. 'If you want a friend, tame me', zegt de vos. Tenslotte lees ik steeds weer met een aan ontroering grenzende verwondering over de mysterieuze, mystieke wijze waarop het prinsje de aarde verlaat om terug te keren naar zijn eigen miniwereld. Hij zal er weer voor zijn drie vulkanen en zijn roos zorgen, hij zal er de baobabwortels uitroeien en hij zal zich op

dagen waarop hij zich verdrietig voelt, laten troosten door vierenveertig zonsopgangen ...

Tessa Louwsha: 'De Kleine Prins' - De taal van het hart

Antoine de Saint-Exupéry leidde een bijzonder leven. Zijn ouders waren welgesteld. Hij groeide met zijn broers en zussen op in kastelen in Frankrijk. De kinderen maakten muziek en speelden toneelstukjes. Saint-Exupéry werd later piloot. In de lucht bracht hij veel tijd door, alleen. Hij moet prachtige vergezichten hebben gezien, op veilige afstand van al het aards gedoe. Wat mij van 'De Kleine Prins' is bijgebleven is de eerlijkheid van kinderen. Kinderen kijken naar de wereld met hun hart en houden volwassenen daarmee een spiegel voor. Maar volwassenen willen vaak niet in die spiegel kijken. Ze geven de voorkeur aan de buitenkant van dingen, aan cijfers en materie, boven de binnenkant, het gevoel. 'Doe niet zo kinderachtig', zeggen we. Alsof kind zijn een kwalijke eigenschap is. De kleine prins belandt in de Sahara en heeft daar een gesprek met de verteller van het verhaal, een piloot die er een noodlanding heeft gemaakt. De kleine prins zegt tegen de piloot dat de mensen wel duizenden rozen nodig hebben maar dat ze daarin niet vinden wat ze zoeken, terwijl dat toch te vinden is in een enkele roos. De piloot beaamt dat, waarop het prinsje zegt: 'Maar ogen zijn blind, met het hart moet men zoeken.' 'De Kleine Prins' inspireerde de bekende schrijver Paulo Coelho tot zijn spirituele boek 'De Alchemist'. In dat boek

switi libisma-kondre?

het kleine prinsje
bezoekt nu ook swit' sranan
met zijn natuurpracht
en z'n vele mensen - bah! -
die slechts aan zichzelf denken *

jabón (1935)

* en aan de door hen 'geschapen God'
als het in hun kraam te pas komt

trekt een schaapeherder de wereld rond om te weten hoe die in elkaar steekt. Hij doolt rond in een eindeloze dorre woestijn om uiteindelijk met hulp van de alchemist de plek van zijn hart te bereiken. Het verlies van de jeugd en daarmee van de onschuld is geen onbekend thema in de literatuur. Een vroeg voorbeeld daarvan is 'Peter Pan' uit 1911 van J.M. Barrie, over het jongetje dat niet volwassen wil worden en dat zijn vriendjes Wendy en haar broers meeneemt naar zijn 'Neverland'. Ook in Suriname willen we allemaal graag 'bigi ama' zijn. Niet altijd met resultaat. Wie de politiek onder de loop neemt, weet genoeg.

Christine F. Samsom: 'Alleen met het hart kun je goed zien. Het wezenlijke is voor de ogen onzichtbaar.'

Welke machtige president, welke ijdele voetbal- of filmster, welke rijke zakenman kent 'De Kleine Prins'? Koningen en regeringsleiders dromen van macht; ze denken dat ze hun onderdanen bezitten. Ze laten ze als soldaten marcheren naar oorlogen en stem-bureaus. IJdelvuten in sport, muziek, mode en film vinden dat iedereen ze moet bewonderen, terwijl ze zich wisten in de jacuzzi's/ bubbelbaden van hun droomhuizen. Zakenmannen ontlenen hun macht aan de grote getallen en heersen met hun reclame

over hun consumenten. De CEO van de Amerikaanse gen-tech-gigant Monsanto voelt zich alsof er geen Schepper is, zo machtig dat hij patent aanvraagt op zaden die hij heeft ontwikkeld, waarmee hij de wereldwijde productie van gewassen kan beheersen. Hebben zij 'De Kleine Prins' niet gelezen en begrepen? Aan de rijken en machtigen der aarde, maar ook aan de kleine man (tja, 'De Kleine Prins' is wel een mannenboek!), ook die van ons Suriname, aan allemaal stelt de kleine prins vragen die uiteindelijk niet makkelijk te beantwoorden zijn, omdat we vaak alleen met onze ogen kijken en niet met ons hart. De echo heeft geen fantasie, hij praat alleen maar na, net zoals burgers machthebbers napraten. De kleine prins is een kind en kinderen kijken met het hart. Tenminste, zolang hun ogen het niet hebben gewonnen van het hart. Mij ontroert het verhaal steeds weer. Misschien mede daardoor loop ik liever 53 minuten naar de waterbron dan tijd uit te sparen met een pil die de dorst lest.

Literair, nr. 1317, jrg. 29
Speciaal: 'Le Petit Prince' in Sranan tongo

Redactie: Jerry Dewnarain, Els Moor,
Christine F. Samsom
Eindredactie: Jan Bongers
Lay-out: Roy Kartonoehamat
Medewerkers deze week: Jerry Dewnarain,
Marijke van Geest, jabón, Tessa Louwsha,
Els Moor, Cobi Pengel, Christine F. Samsom